

MIJN NATUUR

Winsemius over
weidevogels

Arme bever doet
het nooit goed

Op pad met de
stadsboswachter

Land van Ons koopt
landbouwgrond op

Bos, heide en water

Rutger Molenaar is donateur van het eerste uur van SBNL Natuurfonds. Hij raakte betrokken bij die begintijd door zijn jagersachtergrond en kende medeoprichter Hendrik Jan van Beuningen persoonlijk. 'Ik ben een echt buitenmens. De jacht maakt naar mijn mening deel uit van de bescherming van het landschap. Mijn familie bezit een klein landgoed in de omgeving van Bergen op Zoom, waar ik ben opgegroeid. Daar is mijn liefde voor landschap en natuur ontstaan.'

Rutger is gefotografeerd in het natuurgebied Leersumse Veld. 'De Utrechtse Heuvelrug vind ik prachtig. Ik kom hier vaak, omdat ik als vrijwilliger mensen help in hun strijd tegen eenzaamheid. Sommigen hebben geen auto, ik neem ze dan mee om te gaan wandelen. De weidsheid van het gebied spreekt me aan, maar toch met de coulissen op de achtergrond. Ik hou van de combinatie van bos, heide en water. Meer dan van een eindeloos akkerlandschap bijvoorbeeld.'

Door zijn jagersachtergrond kijkt Rutger graag naar het waterwild, vanuit de kijkhut op locatie. 'Dit gebied kent bovendien veel roofvogels. En de heckrunderen maken het plaatje compleet.'

FOTO: HESTER HELEEN

Mijn Natuur is een uitgave van SBNL Natuurfonds.
Maarsbergseweg 53a
3956 kv Leersum
Telefoon (0318) 578357
E-mail sbnl@sbnlnatuurfonds.nl
www.sbnlnatuurfonds.nl
IBAN NL97 RABO 0158 7442 41

Redactie
Marlies Kolthof (eindredacteur),
Simone Luijckx, Hans Siemes, Kees de Kroon en Oswin Schneeweisz.
M.m.v. Manja te Velde

Foto cover
Hans Menop, Jonge grutto

Foto's
Fotoarchief SBNL Natuurfonds,
Hans Menop, Hester Heleen
Fotografie, Maarten van Essen,
Ingrid van Biljouw, Kees de Kroon,
Simone Luijckx, Marlies Kolthof,
Harry van Emden, Tweede Kamer,
Hans Siemes, Albert Speelman,
Els van Ginkel, Herman van Oosten,
Niels Godijn, Images licensed by
Ingram Image.
Illustratie: Kees de Vos.

Vormgeving
Aad van Dommelen (Witvorm)

Druk
Zalsman Zwolle bv

Advertentie-exploitatie
SBNL Natuurfonds

Abonnementen
Losse abonnementsprijs voor
niet-donateurs 2022: € 18,- per jaar
Leden van een ANV, de Jagers-
vereniging of de NOJG 2022:
€ 14,50,- per jaar
Abonnementen worden automatisch
verlengd. SBNL Natuurfonds
hanteert één maand opzegtermijn
voorafgaand aan het verstrijken
van het abonnement

ISSN 2588-8692
Jaargang 6, lente 2022

Overnemen van artikelen is
toegestaan met vermelding van
bron, auteur en toezending van
een bewijsexemplaar aan het
bureau van SBNL Natuurfonds

Pieter Winsemius over weidevogels

Provincies en boerencollectieven gaan aan de slag met de inrichting van weidevogelgebied, vertelt oud-minister Pieter Winsemius, de aanvoerder van het Aanvalsplan Grutto. Waterpeil omhoog, kruidenrijk gras, later maaien, goede vergoedingen en predatoren bestrijden. 'Het hele verhaal van biodiversiteit wordt flauwekul, als je de grutto niet overleefd houdt.'

14

22

Bever: zegen of plaag?

Natuurbeheer is een combinatie van ecologie en psychologie. Geen dier maakt dat zo duidelijk als de bever. Voor de een de kroon op ons natuurbeheer, voor de ander een schadesoort. In 1988 werden de eerste exemplaren geïntroduceerd. Inmiddels tellen we boven de 3.500 stuks. Het succesverhaal van Castor fiber.

34

Nieuwe projecten SBNL Natuurfonds

Van hoogstamrassen tot foeragewagen. Van notenbomen tot rozentuin. Van een meanderende beek tot Bentheimer schapen. Van natuur bij de schaatsbaan tot het broedsucces bij strokenteelt. SBNL Natuurfonds heeft opnieuw bijna anderhalve ton beschikbaar gesteld, vanuit verschillende fondsen, voor landschapsontwikkeling en wetenschappelijk onderzoek. In totaal werden vijftien projecten gehonoreerd.

26

Natuurinclusief scenario biedt kansen

Wat als Nederland in 2050 volledig natuurinclusief gericht is? Wat levert dat de samenleving op in relatie tot bijvoorbeeld klimaatverandering, biodiversiteit en waterkwaliteit? Over die vragen bogen het PBL en de WUR zich in het rapport Natuurverkenning 2050 – Scenario Natuurinclusief. Met als resultaat een optimistisch perspectief.

Nieuwe rubriek: Blik op de toekomst

Als de overheid het laat afweten, moet de burger het zelf maar doen. Coöperatie Land van Ons koopt beschikbare landbouwgrond en verpacht die aan biologische, natuurvriendelijke boeren. Tegen een gunstige pachtprijs per hectare. De kosten worden betaald vanuit de bijdragen van leden die daarmee letterlijk grondeigenaar worden.

38

In dit nummer

- 2 Mijn Natuurmoment**
Bos, heide en water
- 4 Colofon**
- 7 Voorwoord**
Snuif op dat voorjaar!
- 8 Nieuws en beleid**
De Boom van het Jaar gaat lustrumjaar in
- 12 Op pad met de stadsboswachter**
'Urban forestry' ondergeschoven kind
- 14 Pieter Winsemius over weidevogels**
Aanvalsplan moet grutto redden
- 18 Van Hemert tot Dingshof-Coldewey Fonds**
Moes-, kruiden- en bloementuin hersteld
- 20 Moment van Menop**
Lentelandschap
- 22 Bevers: plaag of zegen**
Herintroductie leidt tot explosieve groei
- 25 Bij het Hek**
Uniformiteit in lokalisering
- 26 Natuurverkenning 2050 van PBL en WUR**
Natuurinclusief scenario biedt kansen
- 29 Beestachtig spreekwoord**
Kijken als een uil
- 30 Nieuwe rubriek: De Uitkijkpost**
De Bostoren – Landgoed Schovenhorst
- 32 Kroniek van het Dierenbos**
Onderzoek met een dubbele agenda
- 34 Nieuwe projecten vanuit onze fondsen**
Van foeragewagen tot strokenteelt
- 38 Nieuwe rubriek: Blik op de toekomst**
Land van Ons koopt landbouwgrond op

Zomerhuisje te huur!

Nog op zoek naar een vakantiebestemming in eigen land in een unieke omgeving? Het zomerhuis op het landgoed Huis op de Bergen te Doornspijk is te huur voor donateurs van SBNL Natuurfonds. Het sfeervolle, pittoreske huis met rieten dak biedt plaats aan 4 personen. Het zomerhuis is vrij eenvoudig ingericht. De verwarming gebeurt middels een houtkachel in de woonkamer. Verder zijn er een kleine keuken en 2 slaapkamers, elk met 2 eenpersoons bedden. Douche en toilet bevinden zich in het bijgebouwtje.

Informatie over voorwaarden en huurprijzen kunt u vinden op <https://www.sbnlnatuurfonds.nl/zomerhuis>.

Reserveren via:
sbnl@sbnlnatuurfonds.nl
of (0318) 57 83 57

VOORWOORD

Snuif op dat voorjaar!

Eindelijk zon! Ontluikende knoppen, overal bloeien narcissen, tulpen en krokussen. De kieviten en scholeksters duikelen door de lucht, de eerste vlinders fladderen van bloem tot bloem en dikke hommels zoemen als dronken helikoptertjes rond. Je ruikt de lente. Na alle corona-ellende naar buiten dus en genieten, samen met vrienden en familie.

Terug naar normaal, dachten we. Tot aan de Russische invasie in Oekraïne. Onvoorstelbaar dat één man zoveel impact heeft. De hele wereld angstig laat toekijken. Opnieuw zitten we in donkere, koude tijden. Figuurlijk dan.

Maar om ons heen gaat de natuur gewoon haar gang, ze is niet te remmen. Alles groeit en bloeit. Overal is jong leven te zien. Ons leven in Nederland gaat ook door. Positief is dat de wereld ongekend verenigd is in haar reactie op deze enorme dreiging. Het kan dus wél, die samenwerking.

Dat is belangrijk, want er ligt wereldwijd nogal wat op ons bordje, zoals recent bevestigd werd in het rapport van het IPCC. Daarin wordt klimaatverandering direct gekoppeld aan de achteruitgang van de biodiversiteit. Als we die laatste willen afremmen, moet iedereen zijn steentje bijdragen. Dat begint bij je eigen omgeving.

SBNL Natuurfonds neemt daarin haar verantwoordelijkheid door het (financieel) ondersteunen van particuliere projecten op het gebied van landschaps- en natuurbeheer en wetenschappelijk onderzoek. U leest meer over onze vijftien nieuwe projecten vanaf pagina 34. Het is mooi om te zien dat bijna elk ondersteund project direct kan bijdragen aan vergroting van de biodiversiteit.

En we zijn ambitieus! We willen het jaar rond nog veel meer projecten ondersteunen, in het hele land. Daarom werken we hard aan een landelijk netwerk waarmee we particuliere landeigenaren, boeren en beheerders in het buitengebied willen gaan helpen om de biodiversiteit te vergroten. Door heggen te plaatsen in plaats van hekken. Door de instandhouding van 'overloophoekjes' waar dieren en planten hun gang kunnen gaan. Door een poel te graven of een boomsingel aan te planten. En we willen iedere bezoeker en inwoner van het buitengebied de mogelijkheid geven bij te dragen aan deze Natuur om de Hoek. Hierover vertellen we u in de loop van dit jaar meer.

Tenslotte: welke rare fratsen de mens ook uithaalt – de natuur is uiteindelijk niet te stoppen. Dus trek er op uit, gezicht in de zon of in de wind en regen en snuif op dat voorjaar!

Manja te Velde
Directeur SBNL Natuurfonds

De Boom van het Jaar gaat lustrumjaar in

De vierde editie van De Boom van het Jaar is afgerond. De lindeboom in Maasniel die in oktober de nationale titel won, nam namens Nederland deel aan de Europese competitie Tree of the Year 2022. Maarten van Essen, eigenaar van de linde, en Marlies Kolthof namens SBNL Natuurfonds zetten zich in voor deze competitie. De resultaten worden pas eind maart bekend. In april gaat de verkiezing een lustrumjaar in.

Nederland heeft het traditioneel altijd moeilijk binnen de Europese competitie. De concurrentie is groot, dat bleek ook dit jaar opnieuw. De Poolse eik Dunin, die de Poortwachter van het Woud van Białowieża wordt genoemd, had al na een paar dagen een flinke voorsprong op de rest van de deelnemers genomen. Rusland werd op een van de laatste dagen uit de competitie gezet vanwege de invasie in Oekraïne.

Creatieve benadering
Nederland nam deel met de lindeboom naast de pastorie in Maasniel die in oktober de nationale titel De Boom van het Jaar 2021 veroverde. Omdat de linde relatief jong is en haar belangrijkste wapenfeit een wereldwijd unieke Instagram-account is, kozen Van Essen en Kolthof voor een creatieve benadering. Tilia (de Latijnse benaming) werd verpersoonlijkt tot een eigentijdse dame, klimaatbewust, die haar hand uitstrekt naar de wereld.

Steun gezocht
Voorafgaand aan de competitie legden van Essen en Kolthof contact met een groot aantal bedrijven en maatschappelijke organisaties om te zien, of zij Tilia wilden steunen in de campagne. Sommige organisaties, zoals Staatsbosbeheer, ASN Bank, JustDiggit en de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging deden dit openbaar, via hun sociale media. Andere organisaties, zoals DHL, riepen medewerkers intern op om te gaan stemmen.

Weerbericht op locatie
Daarnaast kon Tilia rekenen op belangstelling vanuit de media. Zo maakte het radio-programma Vroege Vogels een reportage bij

de lindeboom. RTL Koffietijd deed, evenals vorig jaar, een oproep in de uitzending om op Tilia te stemmen. Het weerbericht van de regionale zender L1 zond op de eerste avond van het carnaval uit op locatie, bij de lindeboom. Daarnaast wijdden dagblad De Limburger en diverse lokale media een artikel aan de boom. De gemeente Roermond en de provincie Limburg speelden geen actieve rol in de promotie van Tilia.

De uiteindelijke resultaten worden op 22 maart bekendgemaakt in Brussel. Voor het eerst sinds het begin van de coronapandemie is een fysieke bijeenkomst weer mogelijk. Vanaf april kan iedereen in Nederland weer nieuwe bomenverhalen inzenden voor het vijfde competitiejaar. Hou hiervoor de nieuwsbrief en de website www.deboomvanhetjaar.nl in de gaten.

GIFTEN

In het vierde kwartaal van 2021 kreeg SBNL Natuurfonds van meerdere donateurs een welkome extra gift naast de reguliere donateursbijdrage en twee giften van € 500 en € 100. Voor Fonds West-Gelderland ontvingen we een particuliere bijdrage van € 10.000 en voor Fonds De Eik € 550.

Wist u dat u (middel)grote bedragen fiscaal kunt aftrekken? Dat kan door vijf jaar lang een vast bedrag te schenken. U trekt uw gift vervolgens af van de inkomstenbelasting. Wilt u een periodieke schenking doen, neem dan contact met ons op. Wij regelen dit voor u. SBNL Natuurfonds is erkend als ANBI en draagt over de ontvangen giften geen belasting af.

Effect edelhert op Brabantse natuur

In 2017 brachten Brabants Landschap en ARK Natuurontwikkeling het edelhert terug in de Brabantse natuur. Sindsdien wordt de ontwikkeling van de edelhertenpopulatie nauwlettend in de gaten gehouden. Ook de effecten van de edelherten op de vegetatieontwikkeling wordt onderzocht.

In tachtig onderzoeksvakken van 20 bij 20 meter, verspreid door het gebied, is een vegetatieanalyse uitgevoerd. Met camera-vallen en gps-gegevens is het gebiedsgebruik in kaart gebracht. Edelherten blijken bij voorkeur te verblijven in graslanden en bossen met veel eiken en lijsterbessen. Waarschijnlijk beïnvloeden zij de groei van jonge boompjes en daarmee bosverjonging. Een duidelijke invloed van edelherten op het gebiedsgebruik door reeën is niet waargenomen.

Bron: ARK Natuurontwikkeling, 04/03/2022

STAND VAN ZAKEN WEIDEVOGELFONDS

Voor het in 2021 opgerichte Weidevogelfonds is vorig jaar in totaal € 11.900 euro binnengekomen, waarvan € 4.400 vanuit donaties (met aftrek van kosten). SBNL Natuurfonds heeft € 5.000 beschikbaar gesteld. En Stichting de Schut doneerde € 2.500, waarover u meer kunt lezen in het volgende nummer van Mijn Natuur. De eerste stap is gezet op weg naar een fondskapitaal van 50.000 euro, van waaruit de eerste projecten gaan worden gefinancierd.

Geniet u ook zo van het gefladder van de kieviten en de roep van de grutto en scholekster? Help ons dan om de weide- en akkervogels te ondersteunen! We ontvangen uw bijdrage graag o.v.v. Weidevogelfonds op bankrekening NL97 RABO 0158 7442 41, ten name van SBNL Natuurfonds te Leersum.

Voorjaars Excursie Kwelders

Gelegen aan de Waddenzee, ten noorden van de dorpjes Warffum en Usquert, liggen de kwelders van SBNL Natuurfonds. Op vrijdag 29 april 2022 neemt Klaas Sijpkens u mee op excursie, door dit unieke stukje Nederland. Tijdens de excursie kunt u vanaf de dijk het gevarieerde landschap bewonderen en verschillende soorten wad-,

zee- en trekvogels spotten. U wordt ontvangen met een kop koffie bij Café 't Zielhoes. Wij sluiten de excursie af met een hapje en een drankje. Graag van tevoren aanmelden!

Locatie: Zijlweg 4, 9988 TD Usquert
Aanvang: 09.30 uur
Duur excursie: ± 1,5 uur
Aanmelden: sbnl@sbnlnatuurfonds.nl

Onderzoek door vrijwilligers waardevol bij het monitoren van waterkwaliteit

Het meten van de biologische waterkwaliteit door vrijwilligers heeft een toegevoegde waarde op de monitoring door professionals. Het is waardevol bij het verkrijgen van een zo volledig mogelijk beeld van de waterkwaliteit in Nederlandse sloten, beken, plassen en kanalen. Dit concluderen de consortiumleden van Waterdiertjes.nl in een publicatie die onlangs is verschenen in het wetenschappelijk tijdschrift PLOS ONE.

Iedereen die een schepnet en een smartphone bij zich heeft, kan waterdieren

vangen en het resultaat doorgeven aan het platform Waterdiertjes.nl. Direct na het registreren van de vangsten krijgt de gebruiker een score over de waterkwaliteit van het onderzochte gebied, op basis van de indicatorwaarden van de gevangen dieren.

Op deze manier helpen vrijwilligers onderzoekers van Wageningen University & Research, het Nederlands Instituut voor Ecologie en de waterschappen om een beter beeld te krijgen van de waterkwaliteit en het waterleven in Nederland. Daarmee kan worden bepaald waar maatregelen

nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren. Uit de analyse blijkt dat vrijwilligers op andere plekken naar waterdieren zoeken dan professionals. Terwijl professionals van de waterschappen veel informatie verzamelen over beken en kanalen, zoeken vrijwilligers juist in plassen en slootjes, en veel vaker in de stedelijke omgeving. Het onderzoek door burgers blijkt hiermee een waardevolle bijdrage bij het verkrijgen van een zo volledig mogelijk beeld van de waterkwaliteit in Nederland.

BRON: WUR, 28/02/2022

Extreem weer heeft gevolgen voor het Waddengebied

Een toename van hoosbuien afgewisseld met langere perioden van droogte heeft gevolgen voor landbouw, drinkwater en ecologie in het waddengebied. Dit stelt de Waddenacademie in een factsheet waarin de voor het Waddengebied relevante feiten, trends en ontwikkelingen rond klimaatverandering op een rij zijn gezet.

Langdurige droogte heeft effect op de drinkwatervoorziening in het gebied en verhoogt het risico op verzilting voor de agrarische sector. Voor de Waddenzee leidt grotere onregelmatigheid in de aanvoer van zoetwater tot meer variatie in de lokale zoutgehalten, in de stromingspatronen van het water, en in de verspreiding van slib.

Naast de grilliger neerslag zorgt warmer water voor meer zuidelijke soorten in de Waddenzee. Daarnaast is het op basis van de huidige modellen denkbaar dat al rond 2030 in het kombergingsgebied van het Vlie de zeespiegel sneller zal stijgen dan de wadplaten groeien.

BRON: WADDENACADEMIE, 25/02/2022

Wolven in Benelux en Duitsland in kaart gebracht

De wolf is een soort die niet aan landsgrenzen is gebonden. Wolven in Nederland maken deel uit van de Centraal-Europese en de Alpiene wolvenpopulaties. Samenwerking tussen de Benelux en Duitsland heeft ertoe geleid dat er een grensoverschrijdende kaart van de wolventerritoria is gemaakt. Zo werken overheden samen om de wolvenpopulatie in beeld te brengen.

Op de kaart is te zien waar wolven in de Benelux en Duitsland de afgelopen jaren zijn waargenomen. Bij de wolventerritoria staat aangegeven of het gaat om een individu, een paar of een roedel. Deze kaart geeft een goed beeld van de ontwikkeling in de verspreiding en voortplanting van wolven in de Benelux en Duitsland door de jaren heen. Elk ‘wolvenjaar’ start in mei en loopt tot en met april van het jaar daarop. Hierbij wordt

rekening gehouden met de biologie en voortplantingscyclus van de wolf.

De kaarten kunnen in de toekomst worden uitgebreid met data uit andere

landen, zodat ze van steeds meer landen de informatie weergeven. Wolven uit Denemarken, Polen, Frankrijk of de Alpenlanden kunnen immers ook naar de Benelux migreren.

De wolvenkaart is te vinden via: <https://wolvesmap.zoogdiervereniging.nl/?locale=en>

BRON: NATURE TODAY, 25/02/2022

PROVINCIALE STATEN LIMBURG WILLEN GEEN ONTEIGENING VAN BOEREN

Een meerderheid in de Provinciale Staten van Limburg vindt dat boeren onder geen enkel beding onteigend mogen worden bij de aanpak om de uitstoot van stikstof terug te dringen. Een motie van het CDA waarin dat wordt bepleit werd met een kleine meerderheid aangenomen. Het Limburgse college van Gedeputeerde Staten had de motie ontraden.

Gedeputeerde Gabriëls ziet in onteigening een allerlaatste middel om te kunnen inzetten bij de aanpak van de stikstofcrisis. Het zal volgens hem in de praktijk niet vaak worden ingezet en het heeft ook niet

zijn voorkeur. Maar het instrument moet volgens hem wel beschikbaar blijven

De gedeputeerde wil de ruimte voor onteigening houden bij bedrijven in of tegen beschermde Natura-2000 gebieden die veel stikstof uitstoten. Hij wees er verder op dat Provinciale Staten uiteindelijk zelf per casus kunnen bepalen of een onteigening gepast is. Ook kunnen boeren volgens hem via intrekkingsverzoeken van derden hun vergunning verliezen.

BRON: LIMBURG, 19/02/2022

Op pad met de stadsboswachter

Hij is er helemaal klaar voor. Gewapend met een helm en een professionele klim-uitrusting kan stadsboswachter Willem de Feijter vandaag letterlijk de boom in. Voor het project Bomen Beleven van de gemeente Arnhem installeert hij wildcamera's in een markante, oude eik in de Spijkerbuurt. 'Deze eik staat op een centrale plek in de wijk. Via het buurtgroenbedrijf kan straks iedereen online volgen wat er in de boom gebeurt, zoals de vogels die voorbijkomen.'

Urban forestry, vrij vertaald stadsbosbeheer, is een bekend fenomeen in het buitenland, maar in ons land een ondergeschoven kind. Onze oosterburen kennen verschillende hbo-opleidingen die jongeren opleiden in dit vak. Nederland geen enkele. De politieke partij Volt pleitte vorig jaar bij de Tweede Kamerverkiezingen voor meer stadsboswachters in ons land. Maar vooralsnog vervult Willem de Feijter een pioniersrol. 'Er is een groot tekort aan mensen met verstand van zaken', vertelt hij. 'Op alle niveaus, van mensen die bomen onderhouden tot op beleidsniveau.'

Skelet van de totale groeistructuur 'Ik vergelijk mijn werk meestal met dat van een gewone boswachter. Ik hou me dagelijks bezig met bomenbeheer, dat doen boswachters ook. Maar als stadsboswachter zoom ik uit over een stad, en kijk naar al het groen in de stad, met bomen als het skelet van de totale groeistructuur. En ik hou me, net als boswachters, bezig met de relatie tussen mens en natuur. Voor natuurbeleving gaan mensen graag naar het bos. In de stad moet je ze soms een beetje helpen.'

Workshops en rondleidingen

In Rotterdam organiseert Willem workshops, waarbij mensen samen met hem in een boom kunnen klimmen. Ook gaven artiesten voorstellingen vanuit bomen. Creatieve manieren om het bewustzijn over het belang van groen in de stad te verhogen. Daarnaast geeft Willem rondleidingen. Lachend vertelt hij: 'Vaak weten mensen het antwoord al niet, als ik ze vraag: welke boom is dit? Dan kan ik een heel verhaal vertellen over één boomsoort.' Maar hij vertelt ook over de waarde van grote bomen in de stad en de functies ervan.

Airco-effect

'Een boom verkoelt de stad op twee manieren. In de eerste plaats is hij een parasol, hij houdt zonlicht tegen. Daarnaast verdampt hij water en creëert dus een airco-effect. Bomen die groot en breed kunnen worden, passen daarom goed bij de stad. Maar je moet wel kijken naar de inrichting. Bomen hebben ruimte nodig.'

De gemiddelde stadsboom wordt maar 35 jaar oud, vertelt de stadsboswachter. 'Of hij sterft, of hij wordt gekapt. Vaak kopen mensen een huis en willen een uitbouw of een extra berging. Dan sneuvelt de boom die in de weg staat. Niet alleen in Nederland, maar wereldwijd worden tuinen nog steeds minder groen. En 60 tot 70 procent van de bomen in de stad

staat niet op gemeentelijk terrein, maar op particuliere grond, in tuinen of bij bedrijven. Daar is dus nog veel te winnen.'

Ondergrondse drukte

Daarnaast kennen stadsbomen nog twee andere grote vijanden: auto's en ondergrondse kabels en leidingen. Want in onze Nederlandse stadsbodem is het een drukte van belang. 'Eigenaren van kabels en leidingen willen niet dat daar boomwortels in de buurt komen. Dat is een probleem in relatie tot de vergroening van de stad. Maar', voegt hij er glimlachend aan toe, 'het levert mij weer werk op.'

Het bewustzijn over het belang van groen in stad groeit bij gemeenten, maar kan volgens Willem de Feijter nog beter. 'Veel groen

wordt aangelegd om de esthetische waarde. Er wordt niet nagedacht over de functionaliteit. Dus welke boom helpt het beste op een warme plek? In plaats van: welke boom vinden we hier mooi passen? En als je struiken aanplant, waarom geen eetbare struiken? Daar is veel variatie in. Een park inrichten als voedselbos zou goed passen in de stad, omdat die niet alleen een hoge natuurwaarde heeft, maar ook veel recreatiewaarde. Je kunt er alle kanten mee op.'

Waarde berekenen

In Amsterdam is Willem ingehuurd voor het project Bruggen en Kades. In de binnenstad moeten alle kademuren worden vervangen. 'Daar staan iepen op, die karakteristiek zijn voor Amsterdam als iepenhoofdstad van de wereld. Ik bekijk of we de kademuur kunnen vervangen met behoud van de iepen. En als dat niet lukt, welke boom planten we terug en hoe pakken we dat aan?'

Amsterdam heeft, naast het bekende Amsterdamse bos, al jaren de wens voor een extra stadsbos. Maar dat kost ruimte en dus geld. Aan de andere kant leveren stadsbossen en -parken ook waarde op. 'Ooit is berekend dat het Vondelpark meer waarde heeft als park dan dat je huizen zou bouwen op die plek. De waarde van groen kun je gewoon berekenen. Denk aan de hoge waarde van het vastgoed eromheen, dat uitkijkt op het park. Maar ook aan zaken als CO2-opslag, regenopvang en recreatieve waarde. Onlangs las ik dat de gemeente Eindhoven het voormalige landgoed van de familie Philips heeft aangekocht. Als je dat als stad voor elkaar kunt krijgen, is dat fantastisch!'

TEKST EN FOTO'S: MARLIES KOLTHOF

‘Verhaal biodiversiteit flauwekul, als je grutto niet overeind houdt’

Het weidevogel-seizoen is van start. Het eerste kievitseï is gelegd en binnenkort huppen de eerste pullen door het land. Als het aan oud-minister Pieter Winsemius ligt, krioelt het

over een flink aantal jaren weer van de weidevogels, de grutto in het bijzonder. ‘Kijk naar zeehonden in de Waddenzee, zalm in de Rijn, otters, ooievaars en bevers. Daar is het gelukt om ze te redden en hebben we nu grote aantallen. Waarom dan niet met de weidevogels?’

De oud-minister vertelt dat provincies en boerencollectieven aan de slag gaan met de inrichting van zeven tot dertien gebieden van elk zo’n 1.000 hectare, met daarin 200 hectare plas-dras. 100 hectare wordt natuurreservaat, de rest weidegrond. Uiteindelijk moeten er 34 van die gebieden komen. Kort gezegd komt het neer op: waterpeil omhoog, plas-dras creëren, veel kruidenrijk gras, later maaien, goede vergoedingen voor de boeren en predatoren bestrijden. De gebieden vormen het eerste concrete resultaat van het Aanvalsplan Grutto, dat mede

onder aanvoering van Pieter Winsemius is gelanceerd om de weidevogels te redden. Tweede Kamer, ministerie, provincies, natuurorganisaties en landbouw hebben dat plan omarmd.

Domper

Net nu die eerste ambitieuze aanpak van start gaat, zorgt de Algemene Rekenkamer voor een domper met het rapport ‘Waar is de grutto?’, over het tot nu toe gevoerde weidevogelbeleid. Het oordeel van deze organisatie is niet mals. De miljoenen om de weidevogels te redden hebben niet gewerkt. Uit het rapport klinkt

bovendien weinig hoop op verbetering. De Algemene Rekenkamer uit twijfels over het Aanvalsplan Grutto. Al eens eerder was er een dergelijk plan, maar dat zette geen zoden aan de dijk, kritiseert zij.

Meer geld, minder broedparen

Samengevat zegt het rapport: steeds meer geld, steeds minder broedparen. In twintig jaar tijd steeg het subsidiebedrag van 4,2 miljoen naar 33,4 miljoen euro (in 2020). Terwijl in diezelfde periode het aantal gruttobroedparen afnam van 60.000 tot 30.000, zowel op landbouwgrond als op gronden van de natuurorganisaties.

‘Zonder boeren kun je het vergeten. Het is een vak, betaal ze ervoor.’

© Harry van Emden

Nederland geldt als Europese kraamkamer van de grutto. Ruim 80 procent van de grutto's broedt hier. Nederland is verplicht om te zorgen dat de aantallen op zijn minst op peil blijven. Of zoals Pieter Winsemius zegt: 'Het hele verhaal van biodiversiteit wordt flauwekul, als je de grutto niet overleind kunt houden.'

Meeste effect, minste animo

De Algemene Rekenkamer legt de vinger bij enkele specifieke zere plekken. Ze vindt het vreemd dat het huidige subsidiebeleid zich concentreert op slechts 15 procent van alle gebieden, waar weidevogels kunnen neerstrijken en broeden. Waarom niet op die andere 85 procent? Daarnaast signaleert ze dat voor de maatregel die het meeste effect heeft, namelijk vernatten, de minste animo bestaat. Dat gebeurt op slechts 1.750 van de in totaal 90.000 hectare waaraan subsidie wordt gegeven. Daarentegen scoort de maatregel legselbeheer, die het minste effect sorteert, veruit het hoogste aantal hectares: ruim 46.000.

Scherpe kanttekeningen

Die vernatte 1.750 hectare vormt de sleutel om de weidevogel te redden, stelt Pieter Winsemius. Hij wuift de kritiek van de Algemene Rekenkamer niet weg , maar plaatst er wel scherpe kanttekeningen

© Hans Menop

bij. 'Ze hebben niet diep genoeg gekeken, want er is wel effect. Je ziet in gebieden zonder beheer dat de grutto verdwijnt. In natuurreservaten lopen de aantallen een beetje terug, in gebieden met agrarisch natuurbeheer iets meer. Dat betekent dat je er in die twee gebieden een klap bovenop moet geven. Zorgen dat er meer broedsels uitkomen. Dat had de Rekenkamer moeten zeggen. Daar is het Aanvalsplan voor.'

Boer bepalend voor succes

De boeren zijn daarbij bepalend voor succes, betoogt hij. 'De klassieke opvatting is dat boeren tegen natuur zijn. Weidevogels zijn het ultieme voorbeeld dat het niet zo is. Zonder boeren kun je het vergeten. Zelfs de terrein beherende organisaties verpachten hun grond aan boeren, want die kunnen beter koeien houden dan zij zelf. Het is een vak, betaal ze daarvoor.'

Nog geen cent extra

Het Aanvalsplan becijfert een extra bedrag van 25 miljoen, oplopend naar 50 miljoen euro per jaar. Maar tot nog toe zijn er alleen toezeggingen binnen de huidige subsidiepot. Nog geen extra cent is concreet. Hogere vergoedingen zijn echter essentieel, beklemtoont Pieter Winsemius. Hij verwacht wel dat meer geld op tafel komt. Om de extensivering van

de landbouw te betalen, kunnen speciale potjes worden ingezet, zoals de stikstof- en CO2-gelden, die in het regeerakkoord staan. Mogelijk ook landbouwsubsidies van de EU. Inmiddels is er een initiatiefgroep gevormd, die zorg moeten dragen voor een verdienmodel.

Al met al zou dan, blijkens het Aanvalsplan, een 'doorsnee' weidevogelboer zo'n 20.000 tot 25.000 euro per jaar aan inkomen kunnen halen uit weidevogelbeheer. Daarvoor zijn, naast hogere beheervergoedingen, wel extraatjes vereist, zoals twee cent meer voor de melk, een CO2-vergoeding voor het hogere waterpeil en lagere waterschapslasten.

Inrichtingskosten

De 34 kansrijke, grote, open weidevogelgebieden, waar vooral rust heerst, moeten komen in Friesland, Groningen, Overijssel, Utrecht en Noord- en Zuid-Holland. De inrichtingskosten per gebied schat het Aanvalsplan Grutto op 1,1 miljoen euro. In die gebieden gaat het waterpeil fors omhoog, wordt drijfmest verboden, komt er predatiebeheer en aangepast maaibeheer, en wordt de veebezetting meer dan gehalveerd.

De boeren moeten voor dit natuurbeheer

© Hans Menop

DIK UITROEPTOKEN
ACHTER AANVALSPLAN

'Alles wat in het leven wordt geroepen om de weidevogel te beschermen en te behouden, juichen we toe', zegt secretaris Gijs van den Brink namens het bestuur van SBNL Natuurfonds. Binnen het bestuur vormen de weidevogels zijn portefeuille.

hogere vergoedingen krijgen. Het Aanvalsplan Grutto spreekt onder meer van 2.400 euro voor plas-dras. Aanzienlijk meer dan het gemiddelde van 500 euro nu. De contractduur moet van zes naar minimaal vijftien jaar, om boeren zekerheid te bieden en weidevogels continuïteit. De vergoeding wordt gekoppeld aan de grond, zodat de verplichting bij verkoop van die grond meegaat.

Grutto als icoon

Iedereen heeft wat met de grutto, benadrukt Pieter Winsemius. 'Toen ik voorzitter van Natuurmonumenten werd, dacht ik dat de Veluwe heel bijzonder was, totdat ik hoorde dat er in Duitsland wel twintig mooiere en vaak grotere parken waren. Dan realiseer je je wat echt bijzonder is. De Wadden, de grote rivieren met hun uiterwaarden, de delta en de lage, natte weilanden. Daarvan is de grutto het icoon, het symbool namens de weidevogels. Die moeten we behouden

© Ingrid van Biljouw

en beschermen.' Of zoals hij in het Aanvalsplan schrijft: Aanvalluh!

Achter het Aanvalsplan Grutto mag wat hem betreft een dik uitroepteken. Hij noemt het schrijnend dat de Rekenkamer aantoon dat de vele miljoenen voor weidevogels niet het gewenste effect hebben. 'Blijkbaar doen we niet de goede dingen.' Positief is volgens hem dat nu meer zicht is op kansrijke gebieden, waar de grutto en andere weidevogels kunnen gedijen. 'Als we dat combineren met maatregelen, zoals het Aanvalsplan voorstelt, moet het mogelijk zijn om weer tot oplopende

aantallen te komen. Ik hoop zelf nog over 20 jaar een verdubbeling mee te maken. En dat mag best geld kosten', vult hij aan. Gijs van den Brink, zelf een groot weidevogelliefhebber, wijst op het belang van voldoende voedsel voor de weidevogels. 'Als het waterpeil verhoogd wordt, neemt het voedsel, dat de vogels nodig hebben, toe. Dat biedt grutto's kansen om na het landen in Nederland sterker te worden en te blijven. Dat is belangrijk omdat de legfels de nodige inspanningen van de vogels vergen.'

TEKST: HANS SIEMES
FOTO WINSEMIUS: BRON TWEDE KAMER

Zien, voelen, ruiken en proeven bij Huis Landfort

Zwaar beschadigd kwam de historische buitenplaats Huis Landfort, in een uiterst puntje van de Achterhoek, uit de Tweede Wereldoorlog. Daarna verpieterde ook de omgeving. De buitenplaats leek verloren, maar de stichting Erfgoed Landfort is hard bezig om de buitenplaats in oude luister te herstellen. SBNL Natuurfonds droeg via het Van Hemertfonds een steentje bij aan het herstel van de moes-, kruiden- en bloementuin.

De historische buitenplaats in Megchelen is anders. Waar het bij de meeste gaat om bewoning, traditie en exploitatie is hier sinds 2017 een stichting eigenaar, die twee andere doelen voor ogen heeft. Allereerst de verwaarloosde buitenplaats en omliggende tuin en park opknappen en behouden. Maar ook uitgroeien tot een nationaal centrum voor de Nederlandse buitenplaatscultuur (zie kader).

Herstel in vijf jaar

Het herstel van deze historische buitenplaats is in vijf jaar tijd grotendeels afgerond, zowel in als rondom het landhuis met het park en een in oorspronkelijke stijl opgebouwd koetshuis. Bij het landhuis is de moestuin, die in de afgelopen twee jaar onder handen is genomen, een belangrijk element. Aan de hand van oude tekeningen, foto's en een film uit het begin van de 20e eeuw is ze gereconstrueerd naar

BIJNA 600 JAAR OUD

Huis Landfort kent een lange geschiedenis, die teruggaat tot de 15e eeuw. In 1434 voor het eerst genoemd als een buitenverblijf, toen aangeduid als Lanckvoort naar een doorwaadbare plaats in de Oude IJssel. Ooit was het een vierkantig gebouw met op de hoeken uivormige bekroningen, omringd door een gracht. Van dat alles is weinig meer terug te zien, want Johann Albert Luyken bouwde tussen 1823 en 1827 het huis om in de huidige staat en voegde er twee zijvleugels aan toe. De Duitse architect Johann Theodor Übbing zorgde voor twee unieke aanpassingen: een inpandige orangerie en een hete-luchtverwarming via een haardvuur in de kelder.

de oude situatie van bijna 200 jaar geleden.

Ontwerp van Zocher

De hand van de beroemde 19e-eeuwse landschap- en tuinarchitect Jan David Zocher jr is in de landschappelijke parkaanleg terug te vinden. Zocher was kind aan huis op tal van buitenplaatsen, van Slot Zeist tot Slot Zuylen. Ook het Vondelpark in Amsterdam en de vuurtoren van Egmond staan op zijn naam. Hij

introduceerde de landschapstuin in Nederland, de parkachtige, op het Engelse landschap geënte tuin met verrassende doorkijkjes, weilanden, boomgroepen en water. Het park harmonieert met het omringende landschap, waarbij een moes-, kruiden- en bloementuin een vast element is van zo'n ensemble.

Historische nutstuin

De tekeningen van Zocher jr. voor de

BUITENPLAATSEN OP EEN VOETSTUK

Op Huis Landfort komt ook een Nationaal Centrum voor de Nederlandse Buitenplaatscultuur. Dit centrum gaat de 550 Nederlandse buitenplaatsen op een voetstuk plaatsen, vooral hun cultureel-historische en landschappelijke betekenis.

Blikvanger is een Ottomaanse duiventoren. Behalve duiven waren zwanen, ganzen, fazanten en kippen bewoners van de toren.

Huis Landfort kreeg tussen 1823 en 1827 haar huidige aanzien nadat twee zijvleugels waren aangebouwd.

Aan de hand van oude tekeningen, foto's en een film is de moestuin gereconstrueerd naar de oude situatie.

De moestuin (met René Dessing op de voorgrond) ziet er nu nog wat kaal uit, maar dit komende seizoen groeien er de eerste bloemen, kruiden en groentes.

moestuin zijn nagevolgd met onder meer een forse visvijver, een brug, een berceau en een 90 meter lange leifruitmuur. De tuin met borders voor kruiden, groente, bloemen en een boomgaard met hoogstamfruit is omringd door meidoorns, haagbeuken en de muur. Wandelpaden kronkelen door het geheel dat aansluit op het koetshuis. En, heel bijzonder, de moestuin is net als de rest van het complex rolstoeltoegankelijk. 'Bezoekers kunnen gaan zien, voelen, ruiken en proeven op welke manier een historische nutstuin werd ingericht en gebruikt. Destijds een bijna jaarronde voorziening voor de bewoners van buitenplaatsen', vertelt directeur en kunsthistoricus René Dessing.

Bezoekers bekoren

De bijna 15.000 euro, die SBNL Natuurfonds beschikbaar stelde, is vooral gegaan naar de leifruitmuur en de perenberceau, een overkoepeling waar de wandelaar onder geleide perenbomen door kan lopen. Over een aantal jaren hangen er volop peren, appels, pruimen, perzik en moerbeï in deze moestuin. 'De bijdrage is hogelijk gewaardeerd', drukt René Dessing

zijn dank uit. 'De moestuin helpt zeker mee om de bezoekers te bekoren.'

Via studiedagen, lezingen, excursies en ontmoetingen van deskundigen kun je je kennis over historische buitenplaatsen verrijken en inspiratie opdoen. Ook kunnen de ruim 10.000 vrijwilligers, die zich inzetten voor het behoud van buitenplaatsen, kennis opdoen en ervaringen delen. 'Iedereen die hier weggaat moet de gedachte hebben: ik wil er meer zien en ze ervaren. Er is in ons land nog zoveel te genieten', geeft René Dessing aan.

Samen met anderen richtte hij in 2014 stichting Kastelen, Historische Buitenplaatsen en Landgoederen (SKBL) op, met inmiddels ruim 175 aangesloten historische buitenplaatsen en kastelen. Nu Huis Landfort zo goed als gereed is, werkt het toe naar de start van het nationale centrum.

TEKST: HANS SIEMES
FOTO'S: HANS SIEMES (RENÉ DESSING IN MOESTUIN), ALBERT SPEELMAN (HUIS LANDFORT) EN ARCHIEF HUIS LANDFORT

MOMENT VAN MENOP

DE (zeldzame wilde) KIEVITSBLOEM

*Herwaarts derwaarts dunbesteed
met rust vervuld
bungelen diepkleurige klokjes
in sluimergewaden ingehuld*

*Laat de luiken geloken zijn
wiege wiegele weine
en de stilte onverbroken zijn
wiege wiegele wee*

J.H. Leopold.
Uit: de bloemen spreken,
1e (bewerkt) en laatste couplet.

W. B. D. J.

DOSSIER

In het spoor van de bever

Natuurbeheer is een combinatie van ecologie en psychologie. Geen dier maakt dat zo duidelijk als de bever. Voor de een is het de kroon op ons natuurbeheer, voor de ander een schadesoort. Het succesverhaal van *Castor fiber*.

Arme bever. Dat beest kan het ook nooit goed doen, zelfs als 'ie het goed doet. Eeuwenlang werd het grootste knaagdier van Europa vervolgd en in 1826 werd het laatste exemplaar doodgeknuppeld in Zalk aan de IJssel. Je zou het, heel modern, een vergismoord kunnen noemen, want het dier werd aangezien voor een otter. Daarmee kwam een einde aan duizenden jaren aanwezigheid van de bever in Nederland.

Leefwijze

Bevers komen voor in het overgangsgedebiet tussen land en water. Ze kiezen graag voor rivieren en meren, omzoomd door (broek)bossen met bomen als wilg en populier. 's Nachts zijn ze actief, overdag brengen ze de tijd voornamelijk slapend door. Hun voedsel bestaat voornamelijk uit bast en twijgen van houtige gewassen en wortelstokken. Ze hebben een voorkeur zachte boomsoorten, al zet de bever zijn tanden ook weleens in een oude beuk of eik. In het zomerseizoen wordt dit menu aangevuld met kruidachtige land- en waterplanten en boombladeren. Ook landbouwgewassen zoals mais, peen en bieten eten bevers graag.

Populatiegroei

In de jaren '50 werd al geopperd dat het goed zou zijn om de bever weer terug te brengen. In 1988 voegde men de daad bij het woord en werden in vier jaar tijd 42 bevers uitgezet in de Biesbosch. Deze

waren afkomstig uit het voormalige Oost-Duitsland. Sinds 1992 hebben zich ook meerdere bevers spontaan in Limburg gevestigd, langs riviertjes als de Worms, de Roer en de Swalm. Deze solitaire bevers zijn vermoedelijk afkomstig van een populatie in de Eiffel. Omdat ze niet tot paarvorming kwamen, werden later nog enkele bevers uit Oost-Duitsland gehaald. In 2002 werd de eerste beverfamilie (een paar met drie jongen) losgelaten in het Gelderns-Nierskanaal in Noord-Limburg. In totaal werden in de jaren daarna nog tien beverpaartjes bijgeplaatst in verschillende natuurgebieden.

Veel biotoop aanwezig

Daarna ging het snel. We zijn nu twintig jaar verder en het geschatte aantal bevers in ons land ligt boven de 3.500 stuks. Aanvankelijk groeide de populatie langzaam, maar de laatste jaren nemen de aantallen drastisch toe. Al blijft het enigszins koffiedik kijken, aangezien men voor data niet kan terugvallen op goede tellingen. Limburg, Gelderland, Noord-Brabant, Flevoland en Zuid-Holland: dat zijn de provincies waar de meeste bevers voorkomen. Omdat er nog veel biotoop voor bevers in Nederland aanwezig is, wordt verwacht dat de groei van de populatie nog zal doorgaan.

Holen en burchten

Als een bever zich ergens vestigt, begint hij meestal met het graven van een hol onder

de waterlijn. Na enkele meters graaft hij omhoog om boven het grondwaterpeil uit te komen. In het droge deel van de oever graaft hij vervolgens een kamer uit. Is de oever hoog en kleiig dan kan het dak in stand blijven en spreken we van een hol. Is de oever relatief laag en zanderig dan stort het dak van de kamer meestal al na korte tijd in en wordt het gat met takken en modder afgedekt. Dan wordt het een burcht genoemd. Door jarenlang gebruik kan het dak van een hol alsnog instorten en een burcht worden.

Steile hogere oevers met een begroeiing van bomen of struiken zijn favoriet voor het graven van hollen en de constructie van burchten. Daarbij zorgen de wortels van de bomen en struiken voor een stabiel dak boven de kamer en is dekking en voedsel aanwezig. De grenzen van het territorium worden met geursporen gemarkeerd met het zogeheten 'bevergeil'. Deze geursporen worden afgezet op zelf opgekrabde heuveltjes van modder en/of rottende plantendelen en komen vooral daar voor waar de bever vaak in en uit het water gaat.

Schade

De schade die bevers veroorzaken is aanzienlijk. In Gelderland onder meer aan de dijken in het rivierengebied. Ook in Limburg, waar de populatie wordt geschat op zo'n 1.500 dieren, is de schade fors: 480.000 euro trok het waterschap in 2021 uit voor schadeherstel. Staatsbosbeheer

trok 1 miljoen euro uit voor onder meer beverwerend gaas. Volgens het waterschap hebben de dieren daarnaast al voor tonnen schade aangericht aan een weg en een fietspad in de gemeente Horst aan de Maas. De provincie Limburg maakte dan ook onlangs bekend dat het meer gaat doen om overlast te verminderen. Ook wordt een financiële tegemoetkoming bij geleden schade en een zogeheten ‘escalatieladder’ uitgewerkt.

Laatste redmiddel

Lange tijd had de bever van de mens niets te duchten. Het is immers een beschermde diersoort. Maar sinds enkele jaren mag er, onder strikte voorwaarden en door aangewezen jagers, afschot plaatsvinden. Het Waterschap doodde in 2021 80 exemplaren tegenover 30 een jaar eerder, meldde het Waterschap Limburg onlangs. Een forse toename, maar wegvangen is geen optie, omdat de dieren nergens kunnen worden uitgezet. In Limburg, en enkele andere provincies, is het daarom op basis van het Faunabeheerplan mogelijk om buiten de kansrijke bevergebieden bevers die problemen blijven veroorzaken te doden.

Het Waterschap gaat overigens niet direct over op afschot. Eerst worden niet-dodelijke methoden ingezet, zoals het aanleggen van een buis door de dam en het dichten van oeverholten zodat de bever zijn territorium verlaat. Soms worden dammen verlaagd. Afschieten is alleen het laatste redmiddel.

Terreincoördinator
Arjan Ponsen Foto: Hester Heleen

Funest

Een andere optie is de natuur op sommige plekken zo aan te passen dat de bever geen schade meer kan doen. Dat gebeurt bijvoorbeeld in Helenaveen in de Brabantse Peel. Daar werd afgelopen zomer, in opdracht van Staatsbosbeheer, begonnen met voorbereidende werkzaamheden voor kadeherstel in de Mariapeel. De kade parallel aan de Helenaveenseweg was zo lek als een mandje. Deze lekte al vele jaren voedselrijk kanaalwater naar de Mariapeel. Dat voedselrijke water is funest voor het kwetsbare hoogveen in het natuurgebied, dat afhankelijk is van voedselarm en zuur regenwater.

Het herstel bestaat uit verschillende fases. Eerst wordt de kade vrij gemaakt

van bomen, dat is nodig om ruimte te maken voor de vernieuwde kade. Vervolgens worden twee damwanden in de grond aangebracht. De bevers die in de Mariapeel wonen zullen niet veel last van de werkzaamheden hebben, belooft Staatsbosbeheer op de site. De burchten liggen namelijk ver genoeg van de op te knappen kade af.

Neveneffecten

De vraag is wel wat dit project voor effect heeft op andere dieren. Steile oevers leiden bijvoorbeeld niet zelden tot de verdrinkingsdood bij reeën. Bovendien is de kans groot dat bevers op een andere plek hun knaag-, graaf- en bouwwerkzaamheden zullen voortzetten. SBNL Natuurfonds heeft in dit gebied ook grond in bezit: een terrein dat vanaf de Noordervaart in noordelijke richting loopt, waar het aan de westelijke kant wordt begrensd door het Deurnes kanaal. ‘Aan onze kant zitten we weer met een ander probleem’, zegt terreincoördinator Arjan Ponsen van SBNL Natuurfonds. ‘De bever creëert daar tussen twee vaarten in een prachtige biotoop voor zichzelf. Een moeraslandschap. De percelen van de boeren komen daardoor echter onder water te staan. We zijn momenteel bezig om met alle partijen naar een goede oplossing te zoeken.’

TEKST: OSWIN SCHNEEWEISZ
IMAGES LICENSED BY INGRAM IMAGE

BIJ HET HEK – DEEL 6

Uniformiteit in lokalisering

Veel aanwijzingen in het landschap verwoorden in feite wat we onderweg tegenkomen. Van oudsher zijn we bekend met ANWB-borden en paddenstoelen. Allen met een codering, waarmee de exacte standplaats geadministreerd is. Voor fietsers en wandelaars is het landelijk gebied inmiddels bezaaid met borden en paaltjes met aanduidingen naar fiets- en wandelknooppunten, inclusief overzichtskaarten ter plekke. Altijd weten waar je bent dankzij kaart of mobiel geeft onderweg vertrouwen en rust. Rust die wordt versterkt door steeds meer banken en picknicktafels op mooie plekken.

Landschapsverfraaiing

Steeds vaker worden klungelige afrasteringen van enkele losse paaltjes, omwonden door prikkeldraad, vervangen door stevige hekken. In Twente is zelfs een timmerwerkplaats die zich op deze unieke vorm van landschapsverfraaiing heeft toegelegd. Wat zou het sierlijk zijn als in navolging van de vloed aan vogelnestkastjes om de processierups te bestrijden, er een rage van stevige hekken van inlands hout zou ontstaan, zoals deze. Maar dan wel het liefst hekken met een doordachte tekst die alleen van dichtbij te lezen is.

Pleisterplaats

De aanduiding ‘plak’ bij de foto is in het lokale dialect waarschijnlijk bedoeld als pleisterplaats, maar duidelijk is dat niet. De weg

heet: De Kaatsche Hoeve. Met die enorme aanduiding op het hek zou je bijna geen oog hebben voor de fraaie bank erachter en de nieuwe ooievaarspaal, verderop in dit terreintje van het Brabants Landschap. Hek, bank en paal zijn particulier gesponsord, is mij gebleken. Een loffelijk initiatief.

Opzichtig

Soms tref je de naam van het Brabants Landschap breeduit over de hele rugleuning van een rustbank. Waarom zo opzichtig? Om het risico op diefstal te verminderen? Dat gevaar lijkt me verwaarloosbaar. Zelf zou ik de gegevens liever een stuk kleiner inbranden. Bij voorkeur met de naam van de verantwoordelijke eigenaar én de exacte ‘plak’ waar bank en hek staan. Dat werkt in ieder geval beter dan een metalen plaatje. Dat laat zich makkelijk afschroeven, is mijn persoonlijke ervaring.

Op gebaande paden voor fietsers en wandelaars lijkt het in onze gedigitaliseerde routing het handigst een x- en y-coördinaat te vermelden. Voor hek en bank op Kaatsche Plak 2021 zou dat worden: Brabants Landschap – 1531/4043. Uniformiteit in lokalisering geeft rust en vertrouwen om nog meer te kunnen genieten van het uitzicht op het mooie landschap.

TEKST EN FOTO: KEES DE KROON

Natuurinclusief scenario biedt optimistisch perspectief

Wat als we Nederland volledig natuurinclusief inrichten? Als functies zoals wonen, landbouw en mobiliteit verweven zijn met natuur? Wat zou dat de samenleving opleveren in relatie tot onze uitdagingen rond bijvoorbeeld klimaatverandering, biodiversiteit en waterkwaliteit? Over die vragen bogen het PBL en de WUR zich in het rapport Natuurverkenning 2050 – Scenario Natuurinclusief. Hierin zijn voor het eerst de effecten van een natuurinclusief toekomstbeeld gekwantificeerd. De conclusies geven ons, misschien niet verrassend, een optimistisch perspectief.

Wat is dat eigenlijk: natuurinclusief? Onderzoeker ir. Bas Breman (WUR) onderscheidt drie aspecten. ‘Het is in de eerste plaats de zorg voor de natuur, zodat deze herstelt. Daarnaast maak je gebruik van mogelijkheden die de natuur biedt. Tot slot voorkom je onherstelbare schade aan de natuur door bijvoorbeeld extreem watergebruik of hoge emissies.’ Samenwerken met de natuur dus eigenlijk.

Omgedraaid
De Natuurverkenning 2050 – Scenario Natuurinclusief is het laatste deel

van een drieluik. In het eerste deel is onderzocht wat er gebeurt met natuur en biodiversiteit, als we verdergaan op de huidige manier. Dit levert uiteraard geen rooskleurig plaatje op. Deel twee richt zich op onze natuurdoelstellingen en internationale verplichtingen in dit verband en beschrijft wat ervoor nodig is om ze te halen. ‘In het laatste deel hebben we het eigenlijk omgedraaid’, vertelt de WUR-onderzoeker. ‘Niet de doelstellingen staan centraal, maar de inrichting van de ruimte zelf. In de landbouw, het waterdomein, de stad, etc. Stel dat we over dertig jaar volledig natuurinclusief zijn. Wat levert

dat op voor de natuur en onze andere opgaven? Dat was het vertrekpunt.’

Functies gescheiden

Dit vereist een omslag in ons denken. Binnen de huidige ruimtelijke ordening worden volgens Bas Breman functies van elkaar gescheiden. ‘Dus we hebben een natuurnetwerk, daarop is ons natuurbeleid gericht. Maar dat is grofweg maar een kwart van onze ruimte. Daarbuiten geven we voorrang aan andere functies, waarin we die natuur niet per definitie betrekken. Soms lijkt dat logisch: dat je wonen, bedrijvigheid of voedselproductie ergens

verkoeling en waterberging in de stad, koolstofvastlegging in veen en bos, en biodiversiteit.

Kentering

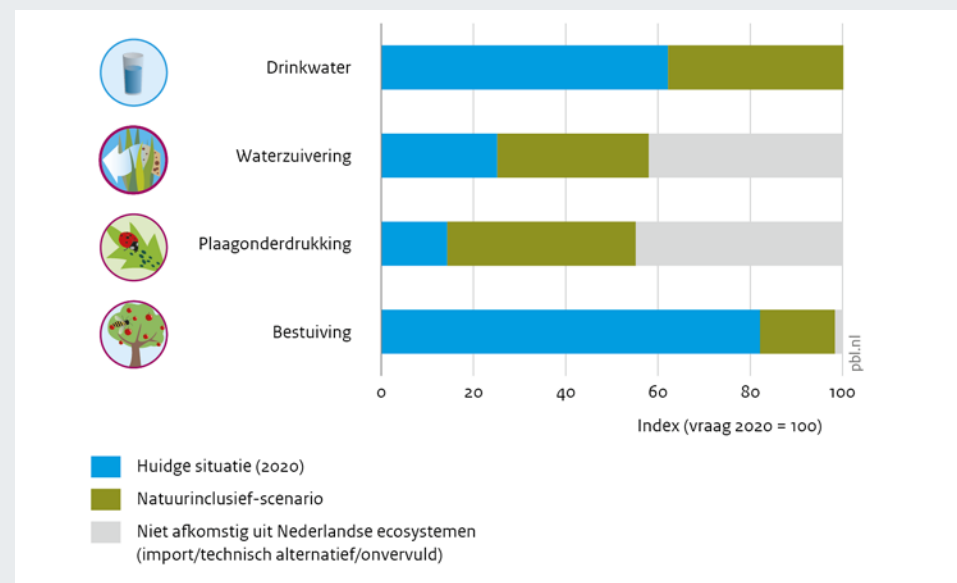
De WUR-onderzoeker constateert een kentering in onze houding ten opzichte van water. ‘Water was vroeger onze vijand. We waren vooral bezig met de vraag hoe we ons er tegen konden beschermen. En hoe we het konden afvoeren om het land te bewerken. Nu wordt juist gekeken hoe we water kunnen vasthouden voor langdurige droogteperiodes. Met name op de hoge zandgronden speelt dat tekort aan water. Als je dan ook nog extra water gaat onttrekken bijvoorbeeld voor landbouw lijden natuurlijke systemen daaronder. In die gebieden kan het bijvoorbeeld helpen om beken ondieper te maken. In natte periodes stromen ze over. Dat heeft effect op de biodiversiteit van de omgeving die daardoor het water ook weer beter vasthoudt. Hydrologie wordt een belangrijk aandachtspunt voor de toekomst.’

Bestaande initiatieven opgeschaald

PBL en WUR zijn in hun verkenning uitgegaan van bestaande initiatieven richting een natuurinclusieve inrichting en hebben die opgeschaald naar heel Nederland. ‘Programma’s om meer ruimte te maken voor rivieren gaan bijvoorbeeld prima samen met een meer natuurlijke inrichting van de omgeving. In kustgebieden wordt gewerkt met natuurlijke slibaanwinning, zodat je kwelders krijgt voor de dijken. Die hebben een dempende werking bij hoog water. En ze zijn een aanwinst voor de natuur. In veengebieden zie je momenteel een beweging om het water omhoog te halen, om niet alleen de afbraak van het veen, maar ook de uitstoot van CO₂ tegen te gaan.’

Eendimensionaal

Nederlanders zijn volgens Breman gewend geraakt aan de maakbaarheid van ons systeem. Ze zijn daardoor vaak vergeten wat het natuurlijke systeem zelf kan. Plaagbestrijders en bestuivers zijn daarvan een mooi voorbeeld. ‘Zij hebben bloemen, draagplanten nodig. Maar als je daar geen ruimte voor maakt, is het ook niet raar dat zij er niet zijn. Onze inrichting is nu erg eendimensionaal. Terwijl je ook kunt kiezen voor een agro-ecosysteem, waarin je als landelijk gebied gebruikmaakt van en samenwerkt met de natuur.’

Doorrekening van een natuurinclusief scenario. Het groene deel van elke balk geeft de extra winst van natuurinclusiviteit aan. ©Wageningen University & Research

concentreert. Maar als je uitzoomt en gaat kijken naar de som der delen, dan is het helemaal niet zo logisch. Want wat als je de kwaliteit van het drinkwater niet meer kunt borgen op de plek waar je voedsel produceert? Geen aantrekkelijk landschap meer, geen ruimte voor biodiversiteit. Dan loop je allerlei functies mis die je daar ook zou kunnen hebben.’

De onderzoekers hebben allereerst

bepaald hoe de stad, het landelijk gebied en natuurgebieden eruit zouden zien in een natuurinclusief scenario. Vervolgens zijn de effecten daarvan op zogeheten ecosysteemdiensten, zoals verkoeling, luchtzuivering en waterberging in beeld gebracht. De ecosysteemdiensten die het meest profiteren van een natuurinclusief scenario zijn: de kwaliteit van het drink- en oppervlaktewater, de aanwezigheid van natuurlijke plaagbestrijders en bestuivers,

Meer is nodig
Opvallend genoeg concluderen de onderzoekers dat alleen een natuurinclusieve inrichting niet voldoende is om internationale natuurdoelen te halen. Het doelbereik van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn bijvoorbeeld stijgt van 55 naar 80 procent. Maar om volledig aan onze internationale verplichtingen te voldoen, is meer nodig. ‘Niet alle soorten die op de lijst voorkomen profiteren van een natuurinclusief landelijk gebied’, legt de WUR-onderzoeker uit. ‘Sommige zijn afhankelijk van natuurnetwerken en natuurgebieden, dus moet ook het beheer en de inrichting daarvan beter. Denk aan extra ruimte voor specifieke natuurtypen of aan technische herstelmaatregelen, zoals plaggen om de heide te verjongen.’

Smalle benadering
In de omvorming van het landelijk gebied spelen particuliere grondeigenaren een cruciale rol. Daarom is Bas Breman geen voorstander van het uitkopen van boeren, waarvan momenteel sprake is in het maatschappelijke debat. ‘De stikstofopgave is een serieuze kwestie, maar het is wel een smalle benadering van wat onze natuuropgave is. Als we echt werk willen maken van een natuurinclusieve inrichting, is de vraag eerder: hebben we straks wel genoeg boeren die op die manier kunnen en willen werken? Het betekent concreet een uitbreiding van hun huidige diensten. Dus niet alleen voedselproductie, maar ook schoon drinkwater, CO2-vastlegging en waterberging zijn een dienst. Daar hebben we die boeren keihard voor nodig. Dus daar hoort ook een beloning bij.’

Daarbij is volgens de onderzoeker wel belangrijk dat de beschikbare grond efficiënter wordt benut. ‘Kijk naar wat het gebied te bieden heeft in relatie tot de opgaven. Dus produceer plantaardig voedsel op de goede landbouwgrond. En dierlijk voedsel op schrale of natte bodems, op een extensievere manier dan we nu doen. Dan boek je meer resultaat richting klimaat, biodiversiteit of waterkwaliteit. Het betekent wel dat we per saldo meer plantaardig en minder dierlijk voedsel zullen produceren. Dat vraagt dus ook om een omslag bij de consument.’

Stapsgewijs veranderende omgeving
In een natuurinclusief scenario zal onze omgeving richting 2050 stapsgewijs veranderen. Het platteland krijgt een ander uiterlijk. Breman: ‘Meer differentiatie in het landschap,

verwacht ik. Meer bos bijvoorbeeld, agro-forestry is een trend. Maar ook meer stroteelt, waarbij verschillende gewassen in banen naast elkaar groeien, afgewisseld met kruidenrijke stroken voor de biodiversiteit. Ik zie trouwens het niet als terug naar vroeger. Het is

juist heel vooruitstrevend, omdat het volgens mij prima kan samengaan met een behoorlijke productiviteit. Maar dat vergt ook wel innovatie in technologie.’

TEKST: MARLIES KOLTHOF
FOTO’S: SBNL NATUURFONDS, SIMONE LUIJCKX

SPREEKWOORD UIT HET DIERENRIJK

Kijken als een uil

Dat wordt gezegd over mensen die verbouwereerd kijken. Meestal grappig bedoeld. Deze bosuil is ook een beetje komisch, met het ene oog soezend en het andere op de lens gericht. Bekend met zijn publiek op nog geen tien meter van de afrastering langs het fiets- en wandelpad in een kasteeltuin.

De ogen zijn aansprekend, omdat ze contact zoeken. Dat zien mensen graag. Van weinig wilde dieren is me dat bekend. Het zijn de mooiste momenten van verbinding met wilde dieren. Ook het opbollende verenkleed van de bosuil verbaast. Toch is dat maar schijn. Feitelijk zijn het graatmagere vogels, die van hun lichte gewicht profiteren in snelle, geluidloze vleugelslagen met een grote wendbaarheid.

Uilenbril
De ineengedoken mediterende houding, die de meeste uilensoorten aannemen, draagt bij aan het beeld van de uil als een

vogel vol kalmte en wijsheid. Meneer De Uil komt in veel kinderboeken voor. Soms afgebeeld met een brilletje op, lezend in een boek. In ‘uilen naar Athene dragen’ is de uil het symbool van de wijsheid. Reeds op de oude munten van Athene was de uil afgebeeld en ook de huidige Griekse euromunten tonen nog zijn beeltenis.

Merkwaardig genoeg bestaat er ook een tegengestelde betekenis. De uil als domkop. Iemand een uilskuiken noemen is hem of haar voor sufferd verslijten. Ook noemt Van Dale ‘uilenbril’: een bril met een breed montuur, die potsierlijk op het gezicht staat.

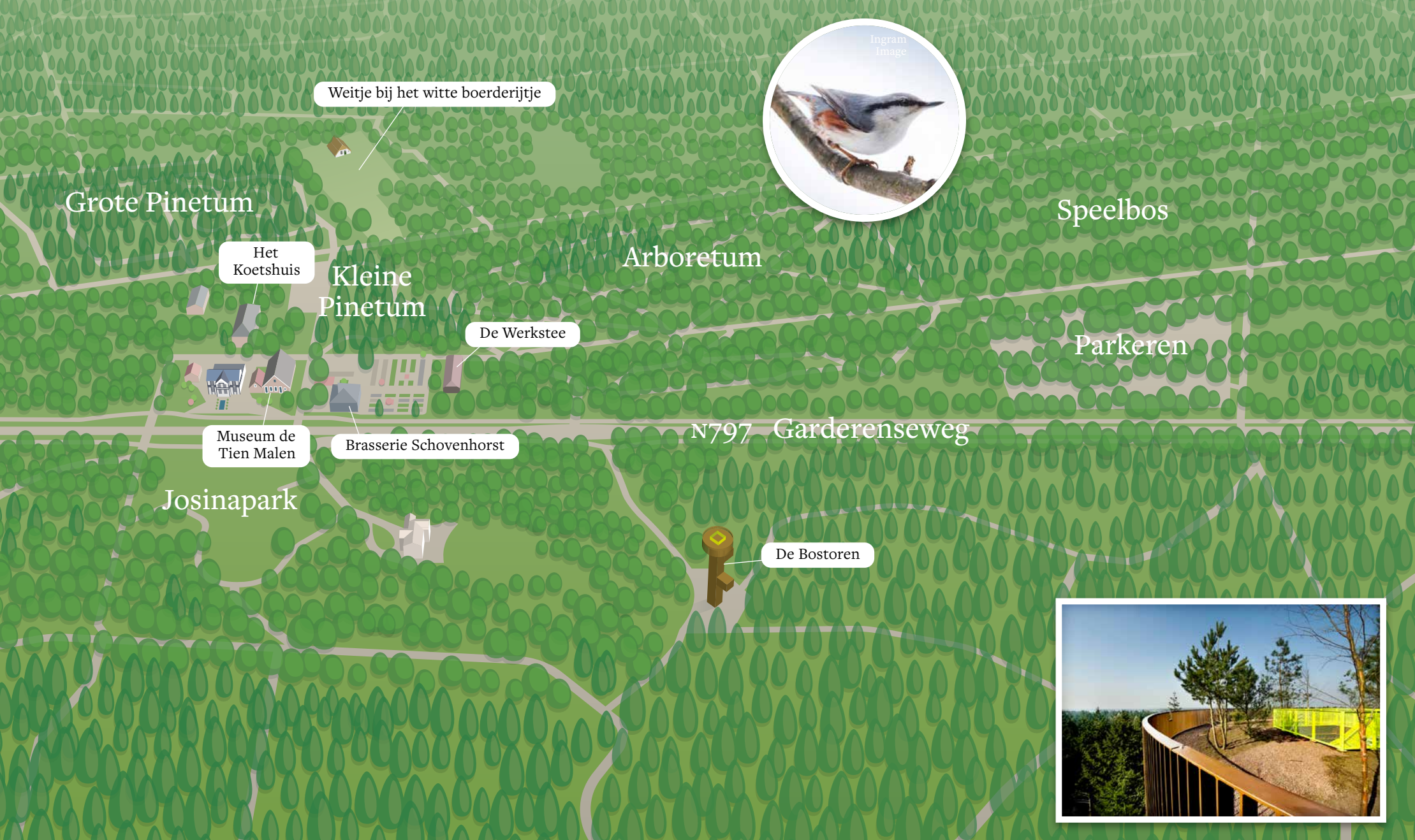
Indringende roep
Vooral door zijn roep houdt de bosuil zijn omgeving bezig. De ‘Pater familias’ van de kasteelfamilie, die zijn kantoor vlakbij de nestboom heeft, vertelt me hoe vaak hij uit zijn concentratie wordt gehaald door de basale honende klanken. De bosuil is zeer honkvast. Het hoe-oehoe

draagt ver in het nachtelijk duister. De Latijnse benaming ‘Strix aluco’ betekent vampierkatuil. In het oude Rome stond ‘strix’ voor de krijgende bosuil, die zuigelingen de borst kon geven om ze te vergiftigen.

Bosuilklokken
Op de mistige dag van de foto toont deze bosuil nauwelijks gemoed. Daarentegen kan hij op een zonnige dag onder het half oprichten van zijn verwarmde verenkleed allerlei strapatsen vertonen. Daarom zou de bosuil met zijn zichtbaarheid overdag ook symbool kunnen staan als ‘weermannetje’. Misschien omdat er zes uilensoorten in ons land voorkomen en maar één koekoek bestaan er geen bosuilklokken met zo’n typisch, op het weer reagerend weerhuisje. Koekoeksklokken zijn daarbij vergeleken eerlijk gezegd maar halfbakken weersymbolen.

TEKST EN FOTO: KEES DE KROON

De Bostoren *Landgoed Schovenhorst*

Drie-
continenten-
bos

Landgoed Schovenhorst bij Putten werd gesticht in 1848. Van oorsprong was het gebied bedoeld om van boomsoorten uit allerlei delen van de wereld te onderzoeken of ze op de heide konden groeien. De stichter mr. Johan Hendrik Schober wilde nagaan of op de woeste gronden landbouw of bosbouw mogelijk was. Op Schovenhorst is de

Douglasspar in Nederland geïntroduceerd. In 1967 nam de Stichting Schovenhorst het landgoed over. Binnen het bosbeheer is nog steeds ruimte voor experimenten.

Landgoed Schovenhorst telt maar liefst vijf bostuinen. De oudste, het Kleine Pinetum, stamt uit 1848. Hier begon mr. Schober zijn proeftuin

en boomkwekerij. Een aantal bomen is in 170 jaar tijd meer dan 40 meter gegroeid. De tuin biedt interessante doorkijkjes op verschillende exotische boomsoorten, waaronder een Japanse ceder met spechtenflat, nu bewoond door boomklevers. Het Grote Pinetum werd aangelegd in 1865, omdat het Kleine Pinetum geen ruimte meer bood.

Het Josinapark, genoemd naar de echtgenote van mr. Schober, werd beplant in 1929. Het park is aangelegd door entomoloog dr. J.Th. Oudemans, de schoonzoon van de familie. Hij was niet alleen de tweede beheerder van landgoed Schovenhorst, maar ook de eerste voorzitter van Natuurmonumenten. Aan de rand van dit park

staat een unieke collectie dwergconiferen.

In het in 1936 aangeplante Arboretum zijn naald- en loofbomen gegroepeerd in clusters bomen die uit eenzelfde land of streek komen. Het Drie Continentenbos werd aangeplant in 1965. Hier groeien coniferen uit

Azië, Noord-Amerika en Europa. Naast de tuinen bestaat het Landgoed uit 150 hectare bos.

Tegenwoordig biedt het landgoed veel ruimte voor recreatieve en educatieve activiteiten. De Bostoren, een ontwerp van Bjarne Mastenbroek, is daarvan een uitvloeisel. Deze toren is

maar liefst 40 meter hoog en telt 235 treden. Eenmaal op de top van dit architectonische hoogstandje word je beloond met een prachtig uitzicht over Amersfoort, de Veluwe en de windmolens in de polder. Ook in de toren zelf is van alles te beleven; een wand met nestkasten en een ijsingwekkend klimnet.

De Bostoren is dagelijks geopend van 9.00 uur tot 17.00 uur. De kosten voor de indrukwekkende klim bedragen vier euro per persoon.

FOTO'S: ELS VAN GINKEL

HOOFDSTUK 13

Onderzoek met een dubbele agenda

Reinaert is er op uit om alle dieren die bij de Koning hadden gepleit voor zijn dood, te grazen te nemen. Hij keert zich vooral tegen hen die in de natuurlijke rangorde menen boven hem te staan, de wolf voorop. Rein heeft sterk het gevoel dat sinds de wederkomst van Isegrijn zijn uitdijende familie overtrokken bescherming krijgt van het Hof. Die bescherming is stevast nieuws op de landelijke tv: een jonge wolf uit 'Noordoost' vlakbij huis doodgereden, schapen gedood in Zeeland en zelfs een geschoten wolf langdurig in 'Opsporing verzocht'.

Onderhandelingswapen

Het komt de vos goed uit, dat Tielcelijn, de secretaris van de Koning, onlangs was betrapt op heimelijk schrokkenbrokken in groepsverband, met behulp van de drone van zijn slimme neefje. Een tweedejaars wolf uit 'Noordoost' had een jong zwijn gegrepen en van het heerlijke verse vlees genoten. Hij maakte daarna plaats voor Tielcelijn en zijn trawanten.

Rein dreigt nu de video op Instagram te zetten. Tielcelijn nodigt met de bibber in zijn stem de vos uit op zijn kantoor te komen om de kwestie te bespreken alvorens tot publicatie over te gaan. Thuis in zijn burcht bedenkt Reynaert dat het beter is de dreiging aan Tielcelijn te gebruiken als onderhandelingswapen, om de wolf een hak te zetten.

Dienaar des Konings

Tielcelijn verwelkomt de vos. 'Ik ben blij dat je de video van de drone niet op sociale media hebt gezet. Coby de Buizerd en haar buurvrouw die Noordoost bewaken, hebben een binnendringende drone gesignaleerd. Ze vragen het Hof dat te onderzoeken.' Rein had zich op die opmerking voorbereid. Zonder officiële toestemming van het Hof is fotograferen vanuit de lucht verboden.

De vos laat een pauze vallen en steekt dan van wal. 'Jouw opmerkingen vragen om een gedegen antwoord. Zoals je weet, heeft de Majesteit mijn vrijspraak gemotiveerd met: 'Reinaert is een durfal, die we bij het behoud van het steeds drukker wordende Grote Dierenbos goed kunnen gebruiken'. Zoals je ook hebt kunnen constateren is natuurrecreatie de laatste twee jaar ontaard in lange mensenstromen. Dat vereist goed beheer en controle. Om de Koning te dienen heb ik de publicatie vooralsnog achtergehouden, omdat ik met uw

Koninklijke Dienst wil samenwerken om het beheer van het Grote Dierenbos doeltreffender te ontwikkelen.'

Grofwild tellen

'Tot nu toe worden de grote hoefdieren jaarlijks geteld door fauna-opzichters en leden van jachtcombinaties. Dat kan veel beter en sneller met een drone. Een goede drone legt tot op de vierkante decimeter alles vast. Bovendien kunnen uitwassen direct wettelijk en overtuigend bewezen worden.' Als hij de raaf instemmend ziet knikken, vervolgt hij: 'Ik geef een actueel voorbeeld. Vanwege de overdadige belangstelling voor de wolf is ieder exemplaar gecodeerd op basis van DNA-onderzoek uit drollen. Met DNA op gedode schapen kan de dader direct worden getraceerd. Maar tot op heden zonder vergelding. Ik liep voor minder het risico opgeknoopt te worden.'

'Mijn voorstel is daarom een beleidsrapport wildbeheer voor de lange termijn te mogen schrijven met een effectieve inzet van de drone. Ik woon af en toe een wetenschappelijk congres bij. In ons grote buurland is er al twintig jaar ervaring met wolvenonderzoek.' Weer knikt de raaf en zegt toe het rapport aan Koning Nobel, te zullen overhandigen. Snel neemt Rein afscheid.

Sosieson

Tevreden drentelt de vos neuriënd naar zijn burcht. Na het avondeten zegt hij tegen zijn vrouw Hermelijn: 'Ik maak nog even een ommetje in Fiedeldij'. Op strooptocht in het dorp komt hij Courtois, het bekakte hondje, tegen. 'Zo, ben je jezelf aan het uitlaten', smaalt Reinaert. Sinds Isegrijn in het land was durft Courtois zich niet meer in het Grote Dierenbos te vertonen, bang om als snack te dienen voor de veelvraat. 'Ik heb vernomen dat je mij op het Hof bij de Koning hebt beschuldigd van het stelen van een lekker gekruid Frans worstje uit je voerbakje in je tuin.' 'Een du-re sau-cis-son', articuleert Courtois betuttelend. 'Hoe het ook zei, je bent zelf een 'sosieson' met je korte pootjes onder je dikke lijfje. Ik zal Isegrijn vertellen, dat je hier in de avond vrij rondloopt.' Zo gauw als zijn korte pootjes hem kunnen dragen snelt het kleintje met de staart tussen de benen huiswaarts.

TEKST: KEES DE KROON

ILLUSTRATIE: KEES DE VOS

Bijna anderhalve ton voor landschappelijke projecten en wetenschappelijk onderzoek

SBNL Natuurfonds stelt dit jaar een totaalbedrag van € 144.333 beschikbaar voor landschappelijke projecten en wetenschappelijk onderzoek. In totaal werd € 479.007 aangevraagd. De feestelijke uitreiking van de cheques is in verband met coronamaatregelen uitgesteld, maar alle aanvragers zijn schriftelijk verblijd met de financiële ondersteuning voor hun project. Voor 12 van de 20 landschappelijke projecten is € 63.500 beschikbaar gesteld en voor 3 van de 9 aanvragen voor wetenschappelijk onderzoek € 80.833.

SOVON Vogelonderzoek Nederland & Oenanthe Ecologie kunnen een onderzoek gaan starten naar de broedbiologie van het Paapje

Foto: Herman van Oosten

De volgende projecten kunnen met onze ondersteuning aan de slag:

UIT DE BIJDRAGE VAN STICHTING LANDSCHAP BEHOUD OVERIJSEL (SLBO)

- 1 Landgoed 't Hartelaer in Twello ontvangt € 5.000 voor zijn ontwikkelingsplan. Het landgoed wil oude hoogstamboomgaarden restaureren, bloemlinten en bloemmakers aanleggen en een poel herstellen. Hiermee wil 't Hartelaer het landgoed aantrekkelijker maken voor wandelaars en omwonenden. Daarnaast willen de Twelloërs de kennis over zeldzame hoogstamrassen verbeteren via informatieborden, de biodiversiteit verhogen en vrijwilligers snoeicursussen aanbieden. De beoordelingscommissie noemt het een sympathiek project, dat op de steun van veel vrijwilligers kan rekenen.

- 2 Stichting Twickel breidde onlangs dankzij een ruil het gebied van de Grote en Kleine Geldersche Waard uit. Op de extra hectares ligt een twaalf kilometer lange struweelhaag langs wandelroutes. Twickel wil de kwaliteit van het gebied verhogen door vruchtdragende bomen (walnoten) toe te voegen aan de struweelhaag, zodat wandelaars de vruchten op het pad kunnen oprapen. De pachter(s) kunnen de vruchten die op de landbouwgrond vallen oogsten en vermarkten. Voor de aanplant van de bomen ontvangt Stichting Twickel € 8.000.

UIT FONDS WEST-GELDERLAND

- 1 Landgoed Klaterweg in Doornspijk ontvangt € 2.500 als aanmoedigingsprijs voor het herstel van een voor dit gebied kenmerkend cultuurlandschap van houtwallen en singels, met daartussen kruidenrijk grasland.

- 2 Landgoed De Grote Noordijk in Wilp wil een poel herstellen. Dit plan maakt deel uit van het herstelplan voor natuur, park en bos in de komende jaren. De poel moet worden vrijgemaakt van bagger, en vrij gezaagd, zodat er zonlicht bij kan komen en kan functioneren als poel voor amfibieën. Ook komt er een wandelpad langs. Voor het herstel stelt SBNL Natuurfonds € 3.000 beschikbaar.

- 3 De familie Witjes-Rambonnet van Landgoed Old Putten ontvangt € 1.500 voor het herstel van de rozenborders in hun Rijksmonumentale tuin. Door de droogte zijn in de afgelopen jaren veel rozen doodgegaan. De borders moeten opnieuw worden ingeplant. De beoordelingscommissie adviseert tevens een beregeningsinstallatie aan te leggen om schade bij nieuwe droogte te voorkomen.

- 4 Landgoed het Paradijs in Barneveld wil de cultuur-historische, landschappelijke en natuurlijke waarden van de Kleine Barneveldse beek verhogen door een historische laagte (meander) te herstellen. Het landgoed ontvangt hiervoor € 3.000. De beek kan dan als paaipplaats dienen voor verschillende vissoorten en mogelijkheden bieden voor spontane ontwikkeling van moeras(bos). Het bestaande wandelpad wordt door de ingreep beter begaanbaar. De beoordelingscommissie beoordeelt het project als biodiversiteit verhogend en prijst het open karakter van het landgoed, dat op de steun van veel vrijwilligers kan rekenen.

UIT HET VAN HEMERTFONDS

- 1 Stichting Bosnodig in Voorst ontvangt € 15.000 voor het aanplanten van nieuw eetbaar bos. De stichting wil kinderen een positieve natuurervaring geven en ze laten ervaren dat ze zelf kunnen bijdragen aan natuur. Leerlingen van twee basisscholen uit het dorp planten de bomen. Zij krijgen elk een eigen boom, voorzien van een eigen, in hout gegraveerde naam. Twee jaar verzorgen ze zelf hun boom en houden bij hoe de groei gaat. De beoordelingscommissie prijst het initiatief en vraagt de stichting het project herhaalbaar te maken voor andere plaatsen in Nederland.

- 2 Stichting Behoud Twents Landschap in Oud-Ootmarsum ontvangt € 10.000 voor het verhogen van de bewustwording van de landschappelijke en ecologische waarde van het coulisselandschap. De stichting wil particuliere grondeigenaren bewegen kleine landschapselementen zoals bosjes, houtwallen en wilde hagen aan te planten op hun terrein. Daartoe biedt zij een gratis bosplantsoen aan en vakkundig advies over welk plantmateriaal op welke locatie het beste kan worden geplant.

- 3 De Nederlandse Toeristen Kampeer Club wil de biodiversiteit op de vochtige heide van natuurterrein Masterveld verhogen en krijgt hiervoor € 6.500. De NTKC wil dit bereiken door rantsoenbegrazing van Bentheimer schapen en dwerggeiten, die graag bittere houtsoorten, zoals ruwe berk, wilg en els eten. Ter afschrikking voor wolven en voor begrazing van opslag worden 2 ezels toegevoegd, waarvoor wettelijk een schuilgelegenheid nodig is. Voor een succesvolle aanpak wil de club deze beheervorm minimaal 5 jaar inzetten.

- 4 De KNNV, afdeling Oost-Achterhoek, ontvangt € 3.000 voor de aanschaf van een gereedschap-foeragewagen met voldoende ruimte voor gereedschap, bankjes en keukenmateriaal om de vrijwilligers van soep en koffie te kunnen voorzien. Deze vrijwilligers beheren en onderhouden kleine en kwetsbare natuurterreinen en cultuurhistorische elementen.

- 5 De Eibergse IJvereniging ontvangt € 3.000 om de koppeling tussen bewegen en natuur te vergroten en de biodiversiteit te verhogen. Vijf samenwerkende sportverenigingen willen van een braakliggend terrein (op en rond de schaatsbaan) natuur maken. Om de biodiversiteit te verhogen worden bijenkasten geplaatst met een bijbehorend wilde bloemenveld, een vlindertuin, insectenhôtels, bijenblokken en overwinteringskastjes.

- 6 Landgoed Sellink in Winterswijk krijgt een bedrag van € 3.000 toegekend om 1,5 hectare intensief gebruikte agrarische grond te regenereren en om te zetten naar duurzame strokenteelt. Het landgoed wil lokale kruiden, inheemse hopsoorten en andere ingrediënten laten groeien om een typisch Achterhoekse biertje te brouwen. Het landgoed wil de strokenteelt combineren met een voedselbos, zodat de biodiversiteit wordt verhoogd en de waterhuishouding en bodemkwaliteit verbeteren. Daarnaast heeft het project educatieve waarde: het moet inzichtelijk maken hoe natuurvriendelijke landbouw kan leiden tot heerlijk lokaal bier.

Wetenschappelijk onderzoek

UIT HET NORA GROIN MICHIELSEN FONDS

- 1 De Faunabeheereenheid Gelderland wil in samenwerking met Veluwe bouseigenaren een graasdrukmonitoringsonderzoek uitvoeren. Hierin moet het kwantitatieve effect van grote hoefdieren op bosverjonging worden vastgelegd. Met behulp van de data kan de Faunabeheereenheid vervolgens de verschillende Veluwe bos(verjongings)doelen beter afstemmen op het benodigde faunabeheer. De beoordelingscommissie noemt het onderzoek goed opgezet, met veel participanten en co-financiers. Vanuit het fonds is € 44.684 toegezegd.

UIT DE VAN BEUNINGENBIJDRAGE UIT HET ELISE MATHILDE FONDS

Veldleeuwerik © Niels Godijn

- 2 Het Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels in Winschoten wil een wetenschappelijk onderzoek opzetten om het verband tussen strokenteelt en de broedbiologie van veldleeuweriken beter in beeld te krijgen. Hiervoor moet allereerst worden onderzocht op welke wijze veldleeuweriken percelen met strokenteelt gebruiken. Daarnaast wordt gekeken naar het broedsucces van veldleeuweriken in of nabij percelen met strokenteelt. Vanuit de Van Beuningenbijdrage is € 16.149 euro toegezegd, omdat veel behoefte is aan meer kennis over de effecten van natuurinclusieve landbouw.

- 3 Met de intensivering van de landbouw verdween het Paapje uit grote delen van Nederland. In de beschermde gebieden waar het Paapje nog wel voorkomt nemen de aantallen sterk af, terwijl niet duidelijk is waardoor. De benodigde kennis over gedrag, broedsucces en uitwisseling tussen resterende populaties onderling is zo goed als afwezig. SOVON Vogelonderzoek Nederland & Oenanthe Ecologie willen een onderzoek starten naar de broedbiologie van het Paapje, zodat knelpunten inzichtelijk worden en (beheer-)maatregelen met wetenschappelijke onderbouwing kunnen worden opgezet. Voor dit onderzoek is € 20.000 beschikbaar gesteld om de kennis over deze bedreigde soort te vergroten.

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO'S: ARCHIEF SBNL NATUURFONDS, TENZIJ ANDERS VERMELD

Land van Ons wil landbouw-transitie flinke zet geven

Als de overheid het laat afweten, moet de burger het zelf maar doen. Coöperatie Land van Ons, opgericht in 2019, koopt beschikbare landbouwgrond om die vervolgens te verpachten aan biologische, natuurvriendelijke boeren. Tegen een lagere dan de gangbare pachtprijs per hectare. De kosten worden betaald vanuit de bijdragen van leden die daarmee letterlijk grondeigenaar worden.

Michiel Bussink is perceelcoördinator van vier hectare landbouwgrond in het Overijsselse Lettele. De grond in Lettele was een van de eerste aankopen van Land van Ons in 2019. 'Toen ze vroegen of ik perceelcoördinator wilde worden, vroeg ik: wat houdt dat in? Ja, dat weten wij ook niet, was het antwoord', vertelt hij lachend. 'We moesten heel veel nog uitvinden. De oprichters ergerden zich aan het lage tempo waarin het Nederlandse platteland natuurvriende-

In onze nieuwe rubriek *Blik op de Toekomst* belichten we particuliere grondeigenaren die op een innovatieve manier werken aan een natuurlijker, biodiverser en klimaatbestendiger Nederland.

lijker wordt. Daarom wilden ze zelf iets doen.'

Oprecht beledigd

Bussink had ook zelf al eens gespeeld met de gedachte voor het concept van Land van Ons. 'Maar het leek mij te ambitieus.' Toen Land van Ons startte, meldde hij zich onmiddellijk als vrijwilliger. Het perceel in Lettele wordt gepacht door de biologische melkveehouder Rick Huis in 't Veld (De Melkbrouwerij). Op een steenworp van zijn eigen perceel hoorde Rick van vier hectare die beschikbaar zouden komen voor aankoop en legde contact met Land van Ons.

Bussink: 'Vorig jaar, nog midden in de coronapandemie, riepen we onze leden op om te komen helpen tijdens een plantdag. We kregen maar liefst zestig reacties, zelfs uit Amsterdam. Veel te veel. We kozen voor leden uit de buurt. Maar sommige mensen die verder weg wonen, waren oprecht beledigd dat ze niet konden komen meehelpen. Aan de ene kant is dat mooi, dat enthousiasme, die energie. Maar het zorgt ook voor de nodige uitdagingen. Veel mensen willen bijvoorbeeld het liefst vierkante meters bij hen om de hoek kopen. Dat is logistiek nu nog veel te ingewikkeld.'

Ambitieuze en natuurvriendelijk

Krijgt Land van Ons een tip, dan wordt bekeken of de grond geschikt is. Daarna volgt de koop, of niet. Soms is er al een beoogde pachter, soms niet. 'In Millingen hebben we nu voor het eerst grond met een boerderij erop gekocht. Een jong stel gaat het pachten. Als je jong bent en je

← Een vrijwilliger brengt een kruiwagen met nieuw plantmaterialen ↑ Michiel Bussink tijdens een eerdere plantdag

familie bezit geen grond, dan is het heel moeilijk om te gaan boeren. Ambitieuze, natuurvriendelijke jongeren krijgen op deze manier toch een kans.'

'Land van Ons probeert de vicieuze cirkel te doorbreken.'

Inmiddels telt Land van Ons ongeveer 18.000 leden. Zij hebben in totaal 12 miljoen euro ingelegd. Met dit geld is inmiddels 160 hectare land aangeschaft. Land van Ons kan een beroep doen op zo'n 200 vrijwilligers. Ook leden springen graag bij, bijvoorbeeld tijdens plantdagen. Unaniem met hetzelfde doel voor ogen: de biodiversiteit verhogen in ons typisch Nederlandse, agrarische landschap.

Vicieuze cirkel

'De grondprijs in Nederland is veel te hoog om duurzaam te kunnen boeren', legt de perceelcoördinator uit. 'Intensivering en opschaling is nog steeds de norm in het

agrarisch onderwijs, bij de overheid, LTO, maar ook de Rabobank die de leningen aan boeren verstrekt. Gevestigde belangen zitten in de weg. Het is een vicieuze cirkel die Land van Ons probeert te doorbreken. Natuurvriendelijker boeren betekent vooral extensiever. Minder vee per hectare, geen kunstmest, geen chemische bestrijdingsmiddelen. Houtwallen en singels aanplanten. Hier in Lettele willen we nog een poel aanleggen. Dat alles betekent natuurlijk minder opbrengsten, dus is het logisch dat daar een lagere prachtprijs bij hoort.'

'Om meer biodiversiteit te krijgen in het agrarische bedrijf, moet de landbouw vooral zelf diversifiëren. Rick in 't Veld bijvoorbeeld heeft Maas-Rijn-IJsselveen, geschikt voor zowel melk- als vleesproductie. Een robuust ras dat je gemakkelijk buiten kunt houden. Ze leveren minder liters, maar hebben ook veel minder last van ziektes.'

Intermediair

Michiel Bussink heeft voor het perceel in Lettele, in overleg met deskundigen, een beheerplan geschreven. Daarin zijn

doelen voor de biodiversiteit vastgelegd, voor flora, fauna en de bodem. 'Per saldo moet de variatie toenemen. Planten en insecten worden geïnventariseerd. Bij herhaling kun je zien of het verbetert. Met wat we intussen hebben aangeplant, verwachten we dat wel. Ook de oever van de Lettelerleide willen we natuurvriendelijk inrichten, maar daarvoor hebben we de medewerking van het waterschap en andere grondeigenaren nodig. Namens Land van Ons fungeer ik als intermediair.'

Agro-ecologische verbindingzones

De coöperatie wil uiteindelijk groeien naar 300.000 hectare natuurvriendelijk beheerde landbouwgrond in het hele land. Bussink: 'Op die manier creëer je agro-ecologische verbindingzones. Dan kun je zeggen: doe niet zo gek. Maar uiteindelijk kost dat maar vijf procent van ons spaargeld, als burgers. En je bent het geld niet kwijt. Je kunt het op een gegeven moment ook weer uit de coöperatie halen en je krijgt er een mooier en natuurlijker landschap voor terug.'

TEKST: MARLIES KOLTHOF
FOTO'S: RONALD HISSINK

Samen bouwen MET DE NATUUR VOOROP!

MET VAN VLIET DUURZAAMHOUT

*Meer
inspiratie?*

Ga naar onze site of scan
de qr-code en word gratis
abonnee van ons online
inspiratie magazine.

